

Izjava ob 4. jutruj, 1928
Stane mesečno Din 25.—; za mesecem Din 40.— neobvezno.
Oglasi po tarifi.
Uredništvo:
Ljubljana, Kraljeva ulica št. 5/L
Telefon št. 2072 in 2084, ponoči tudi št. 2034.
Rekopis se ne vrašča.

JUTRO

Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko

Upravišče: Ljubljana, Prešernova ulica št. 54. — Telefon št. 2034.
Izdatnik: Ljubljana, Prešernova ulica št. 4. — Telefon št. 2038.
Podizdatnik: Maribor, Aleksandrova št. 13. — Celje, Aleksandrova cesta.
Račun pri poštnem nakl. zavodu: Ljubljana št. 11.423. — Praha čisto 78.180. — Wien, Nr. 205.341.

Ljubljana, 23. oktobra.

Kadar hočejo biti v Beogradu poseben duhoviti, očitajo politikom KDK »dunajsko« mentaliteto. Vsa politika glavnih srbskih političnih čimteljev pa že nad pet let sloni izključno na znani dunajski metodi proti Slovanom: »Divide et impera«, razedini nasprotnikovo fronto, bij brata z bratom, da obvladaš oba.

Ko se je leta 1925. pokojni Stjepan Radić odločil za pozitivno politiko v Beogradu, je bil hegemonizem v veliki nevarnosti. Zato pa je morala NRS voditi pogajanja z Radićem in njegovo stranko za hrbtom SDS in tako, da so se bolj naščuvali HSS proti SDS. SDS se je tedaj umaknil v drugo vrsto, čakajoč, da se nemoralno nastala nova zveza RR pokaže v praksi. Ves čas leta 1926. in v prvi polovici leta 1927. so oni krogi, ki v Beogradu vedrilo in oblačilo, strašili HSS s samostojnimi demokrati kakor »baybavom« in ko se je Stjepan Radić pomladil 1927. končno razšel z radikali, so znova poskušali igrati SDS proti HSS.

Tedaj je nastal preokret: SDS, dasi stranka z razmeroma malim številom mandator, izpostavljena širom države strahovitim nasokom vseh vrst nasprotnikov, je ostala trdna in se je končno odločila vztrajati na samostalni politiki: Ne damo, da se z nami bide druge, v koalicije ne vstopamo zaradi privzetja v vlado, najmanj pa da bi bili v nasprotni fronti s prečani. Marsikdo je bil v dvomu, ali je naloga stranke, ki ni spadala med »velike stranke«, delati tako načelno politiko mesto politike portfeljev. Kmalu pa se je pokazalo, da je bila ta taktika pravilna. Po volitvah v lanskim jeseni je SDS poskušala ustvariti demokratiški blok in ni njena krivda, da še danes g. Davidović žaluje po njem pod pezo malo častne vloge njegove stranke v odnosu do g. Vukičevića. Ko pa je g. Davidović šel raje z onimi, ki jih je bil pravkar proglasil za razbojnike, je bila ustanovitev KDK gotova stvar.

Iznenadenje v Beogradu je bilo ogromno. Niso hoteli verovati in prorokovali so takoj, da bo življenje KDK kratko. Instinktivno, v globini duše pa so začutili hegemonisti, da jim je napovedan boj do kraja.

Isti dan, ko je bila v novembru leta 1927. ustanovljena KDK, je v Beogradu vse začelo delovati, da se nova fronta razbije. Prišel je krstni dan kraljeviča Tomislava, ponudba za ponudbo, enkrat te, enkrat oni izmed koaliranih strank, vseskozi pa kakor rdeča nit: Divide et impera!

Prišla je tragična smrt Pavla Radića in dr. Basarička, in mesto da bi dali zadoščenje, je začel nov napor, kako bi se izigralo SDS proti HSS. Ne mine dan, ki ne bi prinesel novega poskusa razediniti KDK. Naši klerikalci svirajo mile pesmi po »Slovenca« in celo v Pariz preko znanega prijatelja celovške Mohorjeve družbe, nosijo kukavičja jajca. In kar odkrito priznavajo strastno željo režima po razbitju KDK! Kakor da je ves državni problem v tem, da se razdere KDK! To je že fiksna ideja vladajočih krogov, že dolgočasna, a z neverjetno vztrajnostjo jo dan na dan na novo pokrenejo.

V Sisku so hegemonisti dobili dostojen odgovor. 50.000 mož, Hrvatov in Srbov, je pod srbskimi in hrvatskimi prapori obnovilo obljubo bratske vernosti.

Mogočnemu zboru v Sisku so sledila posvetovalna kluba KDK, ki so ne samo utrdila že poprej skupna načela in taktično edinstvo. Otvorila se je debata tudi o onih pogledih, ki so po tradiciji in razvoju koaliranih strank dokaj različni. Z različnih izhodišč se prihaja na skupna pota. Na novih temeljnih idejah, izraženih v znani deklaraciji od 1. avgusta 1928. se zida sedaj naprej. Zanimivo se podčrtava, kako Beograd ni znal držati in čuvati jugoslovenskega prapora, ki se s tem vrača v svojo matnico, v Zagreb.

Dočim se vladni krogi v Beogradu tako silno razburjajo, mirno zori v Zagrebu nova koncepcija naše države in se proučava podlaga za skupnost tudi v državno-pravnem programu. Ta stvar je tako velika in važna, da se kljub teoriji in besnemu preganjanju vsak pristaj KD rad bojuje in žrtvuje ker ve, da bo tak solidno zgrajen in ne od zgoraj diktiran program res prinesel naši državi končno pot k mirnemu skupnemu delu in življenju.

Incident pri narodni svečanosti v Prazi

Praga, 23. okt. h. Včeraj je češkoslovaški narodni svet priredil prireditve na čast buditeljev in voditeljev češkoslovaškega naroda od početka tega stoletja. Slavnostne govore sta imela minister Hodža in predsednik Narodnega sveta Prokepek. Ministru Hodži je takoj po njegovem govoru postalo slabo, »ako da se je onesvestil. Zdravnikom se je posrečilo, ga zopet spraviti k zavesti.

Pomen zagrebskega zasedanja KDK

Solidarnost in borbenost KDK se je še bolj utrdila. — Živahno zadovoljstvo v obeh koaliranih strankah. Včerajšnje konference klubov SDS in HSS

Zagreb, 23. oktobra n. Po včerajšnjem zaključku zasedanja plenuma KDK sta se danes sestala oba koalirana kluba, HSS in SDS, k posebnim sejam, na katerih so se razpravljala interna strankarska in tehnična vprašanja. Klub HSS je zboroval v sabornici klub SDS je imel sejo v hotelu Esplanade.

Kakor je vaš dopisnik izvedel, se je v obeh klubih s splošnim zadovoljstvom ugotovilo, da so dvodnevne razprave v plenumu KDK in močeno shod v Sisku solidarnost ter močno energijo Kmečko-demokratske koalicije v znatni meri povečale. Osebito se je v klubih poudarjalo, da je diskusija, ki se je tikala najtežjih in z ozirom na programe obeh koaliranih strank delikatnih problemov, pokazala s svojo resnostjo in skladnostjo da se vse jasneje formulirajo enaki pogledi na velike narodne in državne probleme. Stališča so se znatno približala in v obeh klubih vlada danes vesela zavest, da

je enotnost KDK od 1. avgusta silno napredovala. Napram vsem intrigam in podtikanjem beogradskega vladodržcev tvori KDK resničen »tvrđ grad«, ki ga noben sovražnik ne bo mogel porušiti.

To je na manifestanten način izraženo tudi v zaključni resoluciji plenuma KDK, v kateri je na zahtevo vseh poslancev še posebno naglašeno neomajno zaupanje v oba predsednika koalicije Mačka in Pribičevića, ki so jima poslanci ob sklepu zasedanja priredili spontane ovacije.

Na današnji seji SDS je bilo tudi ugotovljeno, da se posebno razveseljuje širi naš pokret v srbski Vojvodini, kjer je izvolitev dr. Erdeljanića za župana v Vel. Bečkerek dokaz naraščajočih sil SDS. Poslanci SDS so si danes razdelili delo za prihodnje mesece. Prihodnjo nedeljo odide predsednik Pribičević s predsednikom dr. Mačkom v Celje, kjer bosta govorila na velikem shodu KDK.

Živahne politične konference v Beogradu

Demokrati baje zelo pritiskajo na razčiščenje situacije. — Konferenca radikalnih voditeljev

Beograd, 23. okt. r. V političnem položaju je bil danes najbolj značilen poset Ljube Davidovića pri dr. Voji Marinkoviću, s katerim je imel daljšo konferenco. V demokratiških krogih se namreč v zvezi s to konferenco govori, da mora demokratska stranka zahtevati od vlade, naj se v ministarskem svetu podrobno razpravi o političnem položaju, ker so govori na skupščini KDK v Sisku pokazali, da postajajo razmere v državi čimdalje bolj zapletene in poostrene.

Na drugi strani se beleži prihod dr. Milana Srškića iz Zagreba v Beograd. Imel je z Aco Stanojevićem konferenco, ki sta

se je udeležila tudi Marko Trifković in Nikola Uzunović. Čeprav se v Zagrebu v krogih KDK najodločneje demantira, da je dr. Srškić prišel v zvezo s katerikoli članom KDK, zatrjujejo radikali v Beogradu, da je danes navedel Aco Stanojević zahteve KDK na podlagi informacij, ki jih je dobil v Zagrebu.

Vlada sama se trudi z izdelavo proračuna. Popoldne so imeli konferenco ministri prometna, zunanjih zadev in financ, na kateri so razpravljali o posameznih postavkah proračuna, vendar pa niso mogli priti do soglasja, ker je finančni minister odklonil vse predlagane izpremembe.

Dr. Korošec in beograjski prostozidarji

Odgovor Velike lože Jugoslavije na napade ljubljanskega »Slovenca«. — Uvod v ostrejšje ukrepe proti prostozidarjem?

Beograd, 23. oktobra, r. Ljubljanski »Slovenec«, glasilnik ministrskega predsednika dr. Korošca se je pred par dnevi zaletel v jugoslovenske prostozidarje, podtikajoč jim, da so postali v zadnjem času nenavadno agili ter da dejajo na to, da bi se postavila KDK na republikansko stališče. Ta vest »čividno« sicer nima drugega namena, kakor osloviti KDK pred vernimi klerikalnimi ovčicami, vendar pa je izzvala v Beogradu, zlasti pa v vrstah četvorne koalicije silno ogorčenje. Vedeti je namreč treba, da so ugledni Koroševi zavezniki v radikalni in demokratski stranki člani jugoslovenske framažonske lože. Dr. Korošca sicer prav nič ne ženira sedeti v vladi skupno z voditelji jugoslovenskih framažonov in sklepati z njimi pakte na življenje in smrt, toda njegovi volilci v Sloveniji tega ne bi smeli vedeti. Zato objavlja organ dr. Korošca od časa do časa napade na prostozidarje.

Doslej na napade »Slovenca« v Beogradu niso polagali nikake važnosti. Posveščen drugače pa izgledajo ti napadi sedaj, ko je dr. Korošec ministrski predsednik. Zato je tudi zadnji napad »Slovenca« na prostozidarje izzval v Beogradu veliko ogorčenje in današnja »Politika« objavlja izjavo predstavnikov Velike lože Jugoslavije, ki pravi med drugim:

Odstop zagrebskega župana inž. Heinzla

Zaradi znane klavniške afere je zagrebski župan inž. Heinzel včeraj odstopil. — Volitev novega župana bo še ta teden

Zagreb, 23. okt. r. Dopoldne je veliki župan zagrebske oblasti potrdil sklep zadnje izredne seje mestnega občinskega sveta v zadevi klavniške afere, o čemer je takoj obvestil župana Heinzla. Ko je ob 10. dopoldne župan Heinzl sprejel ta sklep, je takoj sestavil besedilo svoje ostavke v pismu, ki ga je poslal podžupanu Milutinu Majerju. V svojem pismu obvešča podžupana, da podaja ostavko kot župan zaradi zaprek na vse strani. Župan Heinzl ugotavlja, da je že meseca maja spoznal, da ne bo mogel izvesti svojega programa, razen tega pa si je v osmih letih svojega županovanja pridobil mnogo neprijateljev. V zadevi klavniške hrani g. Heinzl svoje stališče ter označuje gonjo v tisku kot politično in se pritožuje tudi nad nekaterimi svojimi dozdavnimi prijatelji. Ob koncu izraža željo, da bi imel njegov naslednik več uspeha in priznanja ter se zahvaljuje mestnemu uradništvu in delavstvu za sodelovanje.

Istočasno, je g. Heinzl obvestil predsednika kluba večine mestnega zastopstva Ju-

sipa Krčelića o svoji ostavki. Ob 1. popoldne je poseil velikega župana Zrelca in mu sporočil, da je podal ostavko. Kakor se doznava, bo izredna seja občinskega sveta, na kateri se bo volil novi župan, že konec tedna. Do tedaj bo vodil županske posle podžupan, magistratne pa senator Dane Šarić. V zagrebskih krogih se z zanimanjem pričakuje, kdo bo novi župan mesta Zagreba.

Seja ministrskega sveta

Beograd, 23. oktobra. p. Od 6. do 8. zvečer se je vršila seja ministrskega sveta. Ministri so no seji izjavljali novinarjem, da so razpravljali samo o rezervnih vprašanjih. Ministru prosvete Milanu Grolu je ministrski svet podisal načrt zakona o avtorskem pravu. O seji ni bil izdan noben komuniké.

Kralj v Prizrenu

Beograd, 23. oktobra p. Kralj je bil danes v Prizrenu in okolici. Največ časa se je mudil v Uroševcu.

Poravnava med Slavensko banko in dunajsko Länderbanko

Komunike konkurznega upravitelja »Slavenske banke«. — Zakaj in kako sta konkurzni upravitelj in upniški odbor sklenila poravnavo

Zagreb, 23. oktobra. r. Danes je konkurzni upravitelj Slavenske banke Ivica Kovačević glede na različne vesti o sklenjeni poravnavi med konkurzno maso Slavenske banke in dunajsko Länderbanko objavil komuniké, v katerem poudarja, da je bila konkurzna masa v zaščito interesov upnikov prisiljena skleniti poravnavo z Länderbanko. Kakor znano, je Länderbanka tožila konkurzno maso Slavenske banke na plačilo svoje terjatve in je pri tem bila zadržana z retencijo večega paketa delnic Trboveljske premogovne družbe, ki ga ima od leta 1924. v tečaju. Na drugi strani pa je konkurzna masa Slavenske banke vodila tožbo proti Länderbanki, v kateri je pobijala obstoj terjatve Länderbanke in je s tem dosegla, da Länderbanka ni mogla kratkim potom priti do sodnega odloka v svoji tožbi proti Slavenski banki.

Že nekaj mesecev je upniški odbor konkurzne mase Slavenske banke razpravljal o eventualni poravnavi z Länderbanko in to glede na slabe izgleda višjih tožb. V petek oktobra je bila odrejena zaključna razprava pri trgovskem sodišču na Dunaju. Ker je obstojala velika nevarnost, da no tr-

govosko sodišče na Dunaju odločilo v korist Länderbanke, se je upniški odbor odločil, da pristane na poravnavo in da s tem v prvi vrsti prepreči eksekutivno prodajo prišlih pred sklenjeno poravnavo predstavljale za družbe, dalje da reši preko 30.000 teh delnic, ki so last komitentov in da se osvobodi sodnih stroškov, ki bi po odločitvi v korist Länderbanke znašali več stotisoč dinarjev.

S poravnavo, ki je bila sklenjena 10. t. m., je uprava konkurzne mase dosegla, da je Länderbanka odkupila omenjenih 85.000 delnic po 560 Din za komad, torej 80 Din preko dnevnega tečaja, in da je Slavenska banka s protivrednostjo poravnala dolg pri Länderbanki brez priznanja raznih stroškov, ki so se zbrali v teku dve leti trajajočih procesov. Končno je na ta način rešila omenjenih 30.000 komitentskih delnic, ki so pred sklenjeno poravnavo predstavljale za konkurzno maso pasivo od približno 15 milijonov Din. Navedeni razlogi so prisilili upravo konkurzne mase, da je sklenila poravnavo, ki je za konkurzno maso povoljna, ker se ne da niti približno oceniti škoda, ki bi nastala, če konkurzna masa ne bi sklenila poravnave.

Venizelos o svoji zunanji politiki

Pogodba z Italijo. — Beograjski protokol ureja vsa sporna vprašanja med Grčijo in Jugoslavijo?

Atene, 23. oktobra s. Na včerajšnji seji zbornice je ministrski predsednik Venizelos prečital vladno izjavo, v kateri je, omenjajoč zunanjo politiko, izrazil svojo zahtavo bivšim vladam, ki so s sistematičnim delom izboljšale odnose med Grčijo in Italijo ter dosegle, da so postali vedno bolj prijateljski, tako da je podpis prijateljske in razsodiščne pogodbe kronal to delo.

Z veseljem, je dejal Venizelos, moram konstatirati, da so bila s protokolom, podpisanim v Beogradu, urejena vsa sporna

vprašanja, ki so ločila obe državi, in da bodo posamezna tehnična vprašanja, ki tvorijo vsebino pesterih sklenjenih protokolov v prihodnjem tednu urejena. Obenem bo podpisana zelo presrečna prijateljska pogodba med obema državama, ki bo močna opora za vzpostavitev odnosov racionalnega prijateljstva med Grčijo in Jugoslavijo.

Po podpisu te pogodbe bo Grčija sklenila slične pogodbe tudi s Turčijo, Bolgarijo in Albanijo. Zbornica je skoraj soglasno odobrila vladno izjavo.

Razburljive scene v madžarski zbornici

Oster spopad med demokratskim poslancem in državnim tajnikom. — Težki očitki: Notranje ministrstvo skriva umore!

Budimpešta, 23. oktobra s. Na današnji seji poslanske zbornice je več govornikov govorilo o zadnjih dilskihih demonstracijah. Prvi je govoril socijalno demokratski poslanec Stjepan Fakas, ki je napadel dijaške korporacije ter grajal postopanje policije. Med njegovim govorom je prišlo do ostrih spopadov med demokratskim poslancem Fabjanom in državnim tajnikom Scrtanyavskym.

Ob 1. popoldne je državni tajnik v notranjem ministrstvu Scrtanyavsky odgovarjal na trditve poslance Fabjana, češ, da on skriva zločine. Poslanec Fabjan mu je odgovoril: »Rekel sem mnogo več, vi skrivate umore.« Nastal je velikanski hruš in truš. Državni tajnik Scrtanyavsky je izjavil: »Ako so te obdolžitve resnične, je vaša dolžnost ovaditi me pri državnem pravdništvu ter skrbeti za to, da bom odstavljen s svojega mesta. Ako tega ne morete storiti, vas pozivam, da svojo trdi-

tev ponovite tam, kjer vas ne ščiti imuniteta, da bo mogoče zahtevati zadoščenje pred sodščim. Ako pa tudi tega ne storite, se nesramen in strahopeten obrekovalec.«

Poslanec Fabjan je izjavil, da bo lahko svoje trditve dokazal. Scrtanyavsky, je dejal Fabjan, je od meseca aprila 1927 iz uradnega vira vedel, kdo je izvršil bombni atentat v Cseogradu in on je bil, ki je onemogočil odkritje atentata. Scrtanyavsky je razburjeno skočil s svojega sedezja ter je zaklical: »To ni res.« Hrušč in truš je postal tako velik, da je moral predsednik seje prekiniti.

Po zopetni otvoritvi seje je pozval predsednik poslance Fabjana, naj takoj predloži svoje dokaze, ker bi ga moral sicer v smislu tradicije zbornice z ozirom na tako težko obtožbo izročiti imunitetnemu odboru. Ker poslanec Fabjan ni mogel zadovoljiti tej zahtevi, se je vsa zadeva odstopila imunitetnemu odboru.

Pofašistenje nemško nacionalne stranke

Izvolitev Hugenbergja za predsednika pomeni skrajno radikalizacijo stranke v smeri diktature

Berlin, 23. oktobra d. Po volitvi tajnega svetnika Hugenbergja za predsednika nemško nacionalne stranke se je vršila zaupna seja, na kateri je imel Hugenberg svoji prvi programični govor. V tem svojem govoru je Hugenberg predvsem ostro kritiziral zunanjo politiko dr. Stresemanna. Izjavil je da ta politika ni izkoristila vseh možnosti, da je bila prenapeljena in nepredvidna in da je zakrivila, da sta se zopet našli Anglija in Francija in sicer brez Nemčije. Odločilno vprašanje nemške zunanje politike je danes samo to, ali obstoji za Nemčijo nevarnost, da postane svetovno bojišče.

Dalje je izjavil Hugenberg, da predstav-

lja drugi resni problem velikanske notranja zadolžitve Nemčije. Ako se bo gospodarstvo nadaljevalo še 10 let na sedanjim način, bo Nemčija razprodana. Zaradi tega se mora delati proti Dawesovemu načrtu. Govornik se je nato izrekel za reformo socijalne zakonodaje ter je poudarjal, da se mora nekaj storiti tudi za nemško podjetništvo, ker obstoji sicer nevarnost, da bi podjetništvo pšlo v interesno sfero mednarodnega kapitala. Cili celokupne politike mora biti ohranitev nemškega duha in odklonitev kompromisov. Glavna smerica nemško-nacionalne politike ostaja še vedno svoboda v notranosti in proti inozemstvu.

Anglija za gospodarsko samostojnost Nemčije

Pomembne izjave zakladnega ministra Churchilla. — Anglija izterjuje svoje evropske dolžnike, da more plačati svoj vojni dolg

London, 23. oktobra (lo.) Zakladni minister Churchill je imel važen govor o posetu Parkerja Gilberta in o prihodnjih konferencah glede reparacijskega problema. Med drugim je izjavil:

Konferenca ima namen vzpostaviti gospodarsko samostojnost Nemčije. Anglija bo pristostvovala konferenci in bo s svoje strani storila vse, kar je v njeni moči, da pride na konferenco do pozitivne rezultata.

Pri tem je treba omeniti, da je Anglija že ogromno storila, da se znižajo reparacije in evropski vojni dolgov. Anglija je pod Balfourjem izjavila, da zahteva od Evrope samo toliko denarja, kolikor je dolžna Ameriki. Anglija se je popolnoma odrekla ideji, da bi zahtevala denar bodisi od svojih zaveznikov, bodisi od Nemčije, akoravno so razni dolžniki dolžni Angliji dve milijardi funtov. Nobena druga država ni toliko žrtvovala in tudi nobena nima pra-

vice zahtevati, da bi storila Anglija v tem oziru še več.

V tem letu je Anglija toliko prejela od Evrope, kolikor je rabila, da plača Zedinjenim državam. Anglija mora plačati letno 30 milijonov funtov in je prejela v tem letu 32 milijonov. Od leta 1932 dalje bo morala plačati Angliji Zedinjenim državam za več generacij letno 38 milijonov funtov in zaradi tega je morala Anglija tudi uravnati svojo gospodarsko politiko, tako da bo prejela od svojih dolžnikov toliko, kolikor rabi za povračilo gornje vsote.

Končno je govoril Churchill o razorožitvenem vprašanju in je izjavil, da je Anglija veliko storila, da se izvede progresivna razorožitev. Anglija se zadovoljuje z zračnimi silami, ki so veliko manjše kot zračne sile njenega najbližjega sosed. Anglija se je tudi odrekla supremaciji na morju, kar je tvorilo dolgo časa glavno podlago angleške politike.

